

Den svenske småkraftkrisa

Medan norsk småkraft har vore gjennom ein gullalder dei siste tiåra, har svensk småkraft måtte kjempe seg gjennom ei djup krise som periodevis har handla om å redde heile bransjen frå å bli fullstendig utrydda.

– Då dåverande styreleiar i Småkraftforeininga Bjørn Lauritzen deltok på vårt årsmøte i 2017 og fortalte om situasjonen for norsk småkraft, vart han nesten møtt av vantru frå våre medlemmer. Situasjonen er så totalt annleis for oss.

Det seier styreleiar i Småkraftforeningas svenske søsterorganisasjon Svensk Vattenkraftförening (SVAF), Thomas Sandberg. Bak seg har nemleg svenskane hatt nokre vanskelege år. Bakgrunnen for dette er komplisert.

Skilnader mellom Noreg og Sverige

Svensk småkraft skil seg på to viktige område frå den norske bransjen. For det første er det aller meste av småkrafta ganske gamle anlegg. Medan det har vore utbyggingsbonanza i Noreg dei siste to tiåra, har svært lite blitt bygd ut i Sverige i same perioden. I staden er hovudvekta i anlegg som vart etablert i ein periode frå slutten av 1800-talet og fram til 1950-talet.

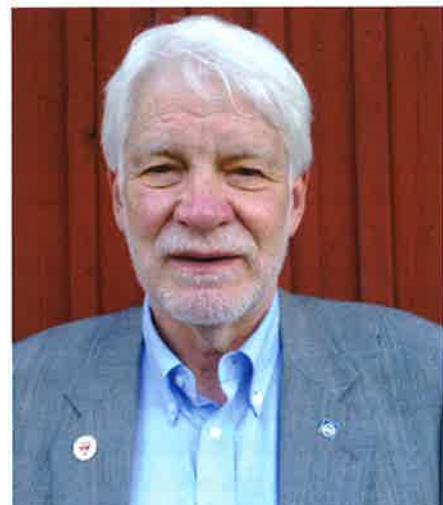
Nokre verk vart bygd under energikrisa midt på 70-talet og framover, men også mange av desse etablerin-

gane var eigentleg gamle verk som vart opna på nytt. Mange svenske småkraftverk er knytt til dammar som er fleire hundre år gamle. Før 1919 hadde ikkje Sverige noko vassdragslov som regulerte kraftutbygging. Eldre anlegg hadde sine rettar frå kongelege privilegiebrev, heradsdommar og hevd, som alle alltid har vore rekna som gyldige rettsgrunnar. Kraftverk og dammar med slike rettar har naturleg nok aldri vore gjennom ein moderne saks-handsamingsprosess.

Den andre viktige skilnaden er at småkrafta, som i all hovudsak ligg i sørlege delar Sverige, i dei aller fleste tilfelle er regulert med dammar. Grunnen til dette er lave fall, sjeldan over ti meter, og ofte heilt ned mot to meter. I nokre høve er dammane naturlege, andre dammar kan opphavelig ha vore knytt til før-elektrisk industri som sagverk og møller, og har vore del av kulturlandskapet så lenge at heile samfunn er bygde opp rundt dei.

Striden om Vassdirektivet

Bakgrunnen for problema er innføringa av EU sitt vassdirektiv i 2000, men problema dukka først opp



Thomas Sandberg, styreleiar i Svensk Vattenkraftförening.

nokre år seinare, då fleire vassmynnidigheter vart samorganisert i nye Havs- og vattenmyndigheten. Ut frå dette nye byråkratiet byrja det å komme stadig nye regelverk og forskrifter.

– Dei hevda at dei nye reglane var reine omsettingar av EU-dokument. Dette gjorde at det vart lite politisk merksemd om prosessen. I røynda viser det seg at det regelverket dei laga hadde lite med kva EU hadde pålagt, seier Sandberg.



Alsterbro Kvarn har vore i familien til Thomas Sandberg sidan 1893, og har røter tilbake til middelalderen. Kraftverket kom opp i 1912.

I 2012 kom det så dommar mot tre gamle småkraftverk som hadde kongelege privilegibrev frå 1600-talet, og alle tre fekk underkjentretten til å drive kraftverk fordi dei altså ikkje hadde vore gjennom noko moderne sakshandsaming.

– Det var starten på ei rein heksejakt mot småkrafta. I åra som følgde fall det mellom 50 og 100 dommar i året som underkjende gamle rettar, og pålå verkseigarane å gå gjennom ein full søknadsprosess for å få lov til å drive vidare. Enkelte har også opplevd å gå gjennom ein slik kostbar søknadsprosess, for så å ikkje få søknaden godkjend. Då må dammen rivast.

Knusande lovframlegg

I 2016 kom endeleg politikarane på banen. Den raudgrøne regjeringa i Sverige gjekk inn i eit forlik, energioverenskommelsen, saman med Centerpartiet, Moderatarna og

Kristdemokraterna frå opposisjonen. I Dette forliket vart vasskrafta løfta fram som svært viktig for Sverige, og det vart også slått fast at alle høver som ligg inne i EU-direktivet til å gjere unntak eller til å sette lågare krav skulle brukast når det var naudsynt for å skåne vasskraftbransjen. Vassmyndighetene vart også pålagde å forenkle prosessen for småkraftverk. Like fullt var ikkje problema over med dette.

– Sjølv om Socialdemokraterna som største parti i regjeringa er positive til vasskraft, så var det Miljöpartiet som sat på miljødepartementet, og det var der det nye lovverket skulle utformast. Det vart eit negativt arbeid for oss, seier Sandberg.

Det endeleg framlegget var svært dramatisk for næringa. Fleire punkt i framlegget ville gjere det mykje lettare å krevje riving av kraftverk. Blant anna inneheldt det formule-

ringar som ville gjort det mogleg å krevje riving av kraftverk i vassdrag kor vatnet ikkje held ein viss miljø-kvalitetsstandard, sjølv om kraftverka i seg sjølv ikkje er grunnen til dette.

– Vassdirektivet pålegg oss å forbete vassmiljøet, men det er ingen krav om at det må gjerast på denne måte, påpeiker Sandberg.

Siger i første runde

Hardt politisk arbeid førte fram, og i mars i år vart forlikspartnarane bak energioverenskommelsen einige om eit endra lovframlegg som svarte på mange av desse utfordringane. Ein vesentleg del av lova var at den no opna for å bruke eit viktig verke-middel frå vassdirektivet.

Direktivet set eit generelt mål om at vassførekomstar skal ha god tilstand, som er ein streng standard etter visse kriteria. Men direktivet

opnar også for at vassførekommstar kor dette generelle målet ikkje kan nåast utan at det går sterkt ut over samfunnssnytten, kan klassifiserast som kraftig modifisert vatn (KMV), og vurderast etter standarden godt potensial. Denne er mindre streng og veger miljøtiltak opp mot skaden på samfunnssnytte. Å opne for dette betyr svært mykje for vasskrafta.

– Vi vann første runden, men dette er ein match med mange rundar. No står kampen mot dei regionale vassmyndighetene og dei 21 länsstyrelsane, som er full av tenestemenn med ein eigen agenda mot småkrafta, seier Sandberg.

Han viser blant anna til at medan enkelte EU-land har klassifisert opp mot 50 % av vassførekommstane som kraftig modifisert vatn, er det så langt berre i område med storskala vasskraft at det same er gjort i Sverige. Det gjeld berre rundt 3 % av dei svenske vassførekommstane.

Går for siger i matchen

Likevel er det litt optimisme i den svenske småkrafta no. Sjølv om det altså enno er fleire rundar å vinne før ein er i mål.

– Sjølv om vatnmyndighetene og länsstyrelsane held fram som ingen ting har skjedd, så er det politiske Sverige positivt. På nasjonalt plan blir det jobba for å løyse dette. No er

tre nasjonale myndigheter sett til å utvikle ein nasjonal plan for vasskrafta, og det vil presse fram ei løysing som må ta vare også på småkrafta for å lykkast, seier Sandberg.

Han viser til at det er lagt ei føring inn i planarbeidet om at innføringa av dei nye miljøkrava ikkje skal føre til bortfall av meir enn 1,5 TWh årleg kraftproduksjon. Den totale årsproduksjonen i Sverige er på 65 TWh, og det vil ikkje være mogleg å nå ei slik føring utan at også småkraftnæringa får drive vidare og også utviklast.

– Vårt mål er at alle vassførekommstar kor det bygd ut småkraft skal klassifiserast som kraftig modifisert vatn. Dette er noko EU opnar for, og utan ein slik regel vil ikkje myndighetene klar å oppretthalde den produksjonen dei er pålagt, seier Sandberg.

Ikkje aktuelt i Noreg

Også Noreg har implementert vassdirektivet frå EU, men dagleg leiar i Småkraftforeininga Knut Olav Tveit presiserer at problema som har vore i Sverige ikkje er aktuelle hos oss.

– Dei aller fleste småkraftverka i Noreg er bygd i løpet av dei siste to tiåra, og har vore gjennom ein konsekvensprosess kor det er teke grundig omsyn til miljø, biologisk mangfold og vasskvalitet. Dessutan er

norsk småkraft i liten grad regulert med dammar. Det er helst utfordringar knytt til gamle dammar som har vore vanskeleg i Sverige, seier Tveit.

Han viser også til at vi i Norge har unngått svenske tilstandar ved at ein heile tida har hatt eit tett og godt samarbeid med både byråkratiet og det politiske nivået, og at ein derfor stort sett klarar å løyse det som måtte dukke opp av problem før det blir så alvorleg som det har vore i Sverige.

– Det er grunn til å gje skryt til norske myndigheter. Vi har møtt velvillige og løysingsorienterte folk i Stortinget, i departementa, og ikkje minst i NVE. Når det sit folk som ønskjer å løyse problem heller enn å skape dei på begge sider av bordet, så går alt mykje lettare, avsluttar Tveit.

Småkraftforeininga hjelper deg

- Småkraftforsikringen – markedets beste priser på småkraftforsikring. Ring Otto Færøvik på 975 68 680.
- Kraftlosen – vårt kosteffektive system for internkontroll, drift og kvalitetsstyring. Ring Terje Engvik på 975 17 111.
- FSE-kurs. Sikkerhetskurs for instruert personell i ditt nærområde. Ring Terje Engvik på 975 17 111.
- Småkraftavtalen for omsetning av kraft og grønne verdier. Ring Charlotte Sivertsen på 411 28 507.



Otto Færøvik



Terje Engvik



Charlotte Sivertsen

Medlemskap i Småkraftforeininga gir tilgang til medlemsfordeler og faginformasjon. Vi har medlemskategorier tilpasset ulike virksomheter. Ring Terje Engvik 975 17 111.

